

Hi Tito

Si Tito

Tito

Summer Institute of Linguistics
Publisher
1992

Published
in cooperation with the
Institute of National Language
and the
Department of Education, Culture and Sports
Manila, Philippines

Additional copies of this publication are available from:
Book Depository
P.O. Box 2270 CPO
1099 Manila

Tuwali Ifugao Trilingual Story Book
(Tito)

78.7-492-3.7C

54.20P-926019B

ISBN 971-18-0199X

Printed in the Philippines

REPUBLIKA NG PILIPINAS
(Republic of the Philippines)
KAGAWARAN NG EDUKASYON, KULTURA AT ISPORTS
(DEPARTMENT OF EDUCATION, CULTURE & SPORTS)
MAYNILA
(MANILA)

TANGGAPAN NG KALIHIM
(OFFICE OF THE SECRETARY)

PAUNANG SALITA

Sagana sa ganda at pagkakaiba-ibang kultural ang ating bansa. Mahigit 150 wika ang umiiral sa 300,000 metro kwadrang saklaw ng ating bayan, na bawat isa'y may sariling pagkakakilanlan, sa lalong nakapagpaparilag sa pagkamosaik ng buong bayang Pilipinas.

Sa simula pa lamang ng ating kasaysayan, napanatili na ng mga pamayanang kultural ang kakanyahan ng bawat isa. Ngayon, lalo natin silang dapat himuking higit pang pangalagaan ang kanilang makukulay na pamana. Itaas nating ang ating kapwa Pilipino at patindihin ang kanyang pagmamalaki sa sarili at sa mga ninunong nakapag-ambag sa pagtatatag ng ating bansa upang lalong ibunsod ang pagmamalaki at dangal ng ating pagkabansa.

Ang aklat na ito ay isa lamang sa maraming aklat na naglalayong linangin ang kasanayan sa pagbasa at pagkaunawa at dagdagan ang kaalaman sa pamamagitan ng unang wika, tungo sa pagkatutong bumasa sa wikang pambansa. Pinabibilis ng ganitong pagdulog ang pagkatutong bumasa at ang tagumpay at tiwalang matatamo sa ganitong paraan ay magbubunsod sa estudyante sa hangaring ipagpatuloy ang edukasyon sa wikang pambansa.

Ikinararangal ng Kagawaran ng Edukasyon, Kultura at Isports na ipakilala ang aklat na ito, ang pinakahuli sa isang serye ng mga aklat na naglalayong palaganapin ang pagkatutong bumasa at sumulat. Habang nalilina ang mga kasanayang pang-edukasyon na hinahangad ng mga aklat na ito, ang ating bansa sa pangkalahatan ay magtatamo ng kasaganaan.

ISIDRO D. CARIÑO
Kalihim

PREFACE

This book is an initial trial edition, trilingual story book for Grade 1 students. It is for use in the Hungduan District, Division of Ifugao, CAR, DECS, First Language Component Basic Education Program.

The stories were written by Josephine Pateuweg and edited by E. Lou Hohulin and Flora N. Camhol. Josephine Pateuweg, Nenette G. Bayani and Evelyn S. Tiongson provided the Filipino translations. Anne West and Robyn Terrey edited the English versions of the stories. The illustrations were drawn by Mr. Rene A. Benasa.

A set of trilingual Activity Sheets, based on these stories, has been produced for use with this book in the FLCBEP.

Da Tito ke Mary

Hi Tito ya ittay an unga. Hiyam di toona ya deh grade 3. Waday ittay an tulang nan babai. Hay ngadana ya hi Mary. Pituy toona ya deh grade 1.

1. Nganey ngadan nan tulang Tito?
2. Dahdi nan lalaki an nakali tuh ittolya?
3. Nganey grade Mary?

Sila Tito at Mary

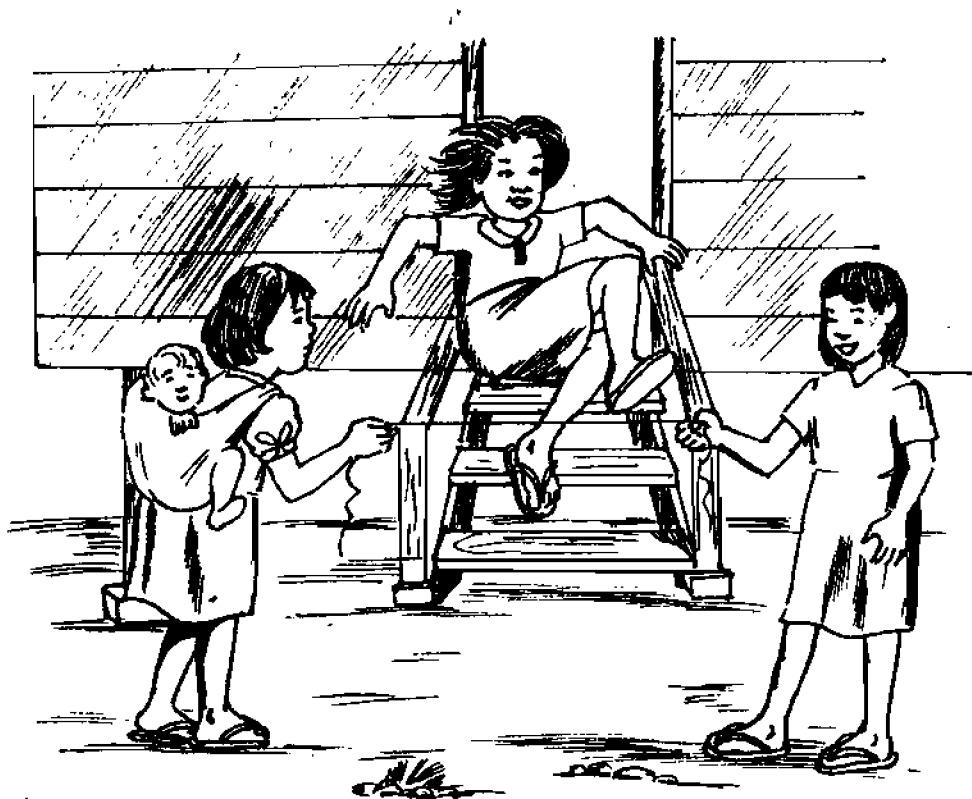
Si Tito ay isang maliit na bata. Siyam na taong gulang na siya at nasa ikatlong baitang. May nakababata siyang kapatid na babae. Ang pangalan niya ay Mary. Pitong taong gulang na siya at nasa unang baitang.

1. **Ano ang pangalan ng kapatid ni Tito?**
2. **Sino ang batang lalaki na nabanggit sa kuwento?**
3. **Anong baitang si Mary?**

Tito and Mary

Tito is a little boy. He is nine years old and he is in grade three. He has a little sister. Her name is Mary. She is seven years old and in grade one.

1. What is the name of the sister of Tito?
2. Who is the boy mentioned in the story?
3. What grade is Mary in?

Hi Lina

Da Tito ke Mary ya waday babain golang an tulang da. Onom di bulana. Hi Linay ngadana. Pimpinhod Mary an adugan hi Lina. Hin-uddum on iyab-abban Mary hi Lina hi ena pun-ay-ayyaman.

1. Dahdi nan golang nah istolya?
2. Kakon-anay pangiyab-abbaan Mary ke Lina?
3. Dahdi nan oggan mun-adug ke Lina?

Si Lina

Sina Tito at Mary ay may kapatid na sanggol. Anim na buwan na siya at ang pangalan niya ay Lina. Gustong-gusto ni Mary na alagaan si Lina. Kung minsan ay kinakarga niya si Lina sa kanyang paglalaro.

1. Sino ang sanggol sa kuwento?
2. Kailan kinakarga ni Mary si Lina?
- 3: Sino ang kadalasang nag-aalaga kay Lina?

Lina

Tito and Mary have a baby sister.
She is six months old. Her name is Lina.
Mary likes to take care of Lina.
Sometimes Mary carries Lina with her
when she goes to play.

1. Who is the baby in the story?
2. When does Mary carry Lina?
3. Who often takes care of Lina?

Hi Mario

Da Tito ke Mary ya wada damday ittay an lalakin tulang da. Hay ngadana ya hi Mario. Opat di toona. Pimpinhod nan maki-ki-en Tito. Deket e mun-ay-ayyam hi Tito hi bulintik on naki-en hiya. Deket mun-ay-ayyam hi Tito hi kallat on mungkodo ta mun-ay-ayyam damdama.

1. Kaatnay toon Mario?
2. Dahdiy paki-ki-ayan Mario?
3. Nganne da nan ay-ayyam Tito?

Si Mario

Sina Tito at Mary ay may kapatid ding lalaki na maliit. Mario ang pangalan niya at siya'y apat na taong gulang na. Gustong-gusto niyang sumama kay Tito. Kapag naglalaro si Tito ng holen sumusunod si Mario. Kapag maglalaro ng lastiko si Tito humihingi siya para makapaglaro din.

1. Ilang taon na si Mario?
2. Kanino sumasama si Mario?
3. Ano ang mga nilalaruan ni Tito?

Mario

Tito and Mary also have a little brother. His name is Mario. He is four years old. He likes to follow Tito around. When Tito goes to play marbles Mario goes with him. When Tito plays with rubber bands Mario asks him for some so he can play too.

1. How old is Mario?
2. With whom does Mario go?
3. What does Tito play with?

Hay Amayyu dan Ahu

Da Tito ke Mary ya waday amayyuda. Hidiye ya ittay an ahu. Hay ngadana ya Blackie. Hituwen ittay an ahu ya mangitit. Hay hukina ya mumbobola ya olong na. Miunuunud hi Blackie ke Tito hin e mun-ay-ayyam. Takon di hi Mary di e mun-ay-ayyam ya oggan miunud damdama ke hiya. Mu deket nah ume da Tito ke Mary hi iskul ya mabatih baleda.

1. Dahdi nan amayyu da Tito ke Mary?
2. Nganey kolor na?
3. Nganey ngadan na?

Ang Alagang Tuta

Sina Tito at Mary ay may alagang tuta. Ang pangalan nito ay Blackie. Itim ang kulay ng tutang ito. Ang kanyang mga paa at ilong ay puti. Sumusunod si Blackie kay Tito sa paglalaro. Sumusunod din siya minsan kay Mary kapag siya ay naglalaro. Pero kapag pumapasok sa eskuwela sina Tito at Mary ay naiwan si Blackie sa bahay.

1. Ano ang alaga nina Tito at Mary?
2. Anong kulay niya?
3. Ano ang pangalan niya?

Their Pet Dog

Tito and Mary have a pet. It is a little dog. His name is Blackie. This little dog is black. And his paws and nose are white. Blackie follows Tito when he goes to play. He also follows Mary sometimes when she goes to play. But when Tito and Mary go to school, Blackie stays home.

1. What is Tito's and Mary's pet?
2. What color is it?
3. What is its name?

Hay Aammod Da

Hi aman da Tito ke Mary ya mumpayo. Muntanom hi bulhe ya kolet on ena inggatang. Hi inada ya mittala. Muntuttudu hi grade 6 hidi nah pun-iskulan da.

Kabigabigat on e mungngunuh aman da Tito ke Mary nah payoda. Ya dida ke da inada ya ume dah iskul. Da Mario, hi Lina ya hi Blackie ya mabati dah baleda.

1. Nganey ngunun aman da Tito ke Mary?
2. Nganey ngunun ina da?
3. Danaay umayan da Tito ke Mary hi kabigabigat?

Ang Kanilang mga Magulang

Magsasaka ang ama nina Tito at Mary. Siya ay nagtatanim ng bitsuelas at repolyo at itinitinda niya. Ang nanay nila ay isang maestra. Nagtuturo siya sa ikaanim na baitang ng kanilang paaralan.

Araw-araw ay nagtatrabaho sa kanilang bukid ang ama nina Tito at Mary. At sila naman ay sumasama sa kanilang ina sa paaralan. Sina Mario, Lina at Blackie ay naiiwan naman sa bahay.

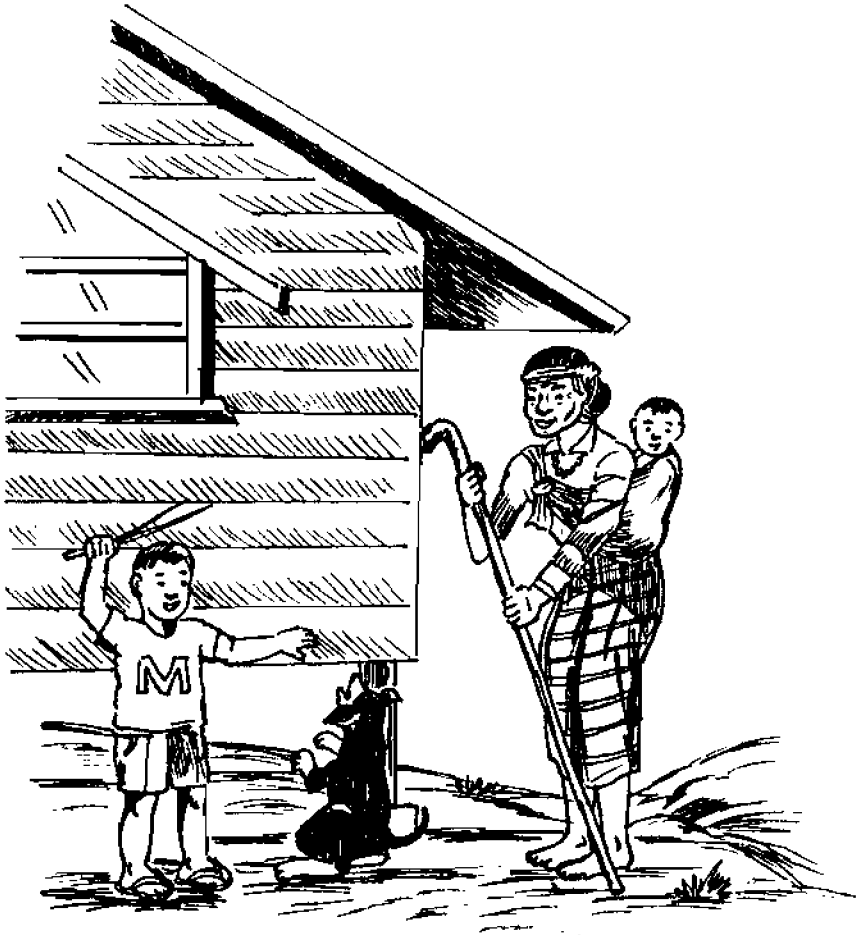
1. Ano ang trabaho ng tatay nina Tito at Mary?
2. Ano ang trabaho ng kanilang nanay?
3. Saan pumupunta sina Tito at Mary araw-araw?

Their Parents

Tito and Mary's father is a farmer. He plants beans and cabbages and sells them. Tito and Mary's mother is a teacher. She teaches grade six at their school.

Every day, Tito and Mary's father goes to work in their fields. And they go with their mother to school. Mario, Lina and Blackie stay home.

1. What is the work of Tito's and Mary's father? (What does Tito & Mary's father do?)
2. What is the work of their mother? (What does their mother do?)
3. Where do Tito and Mary go every day?

Hi Apuda

Hi apu dan hi Malayyu ya oggan umalih balen da Tito ke Mary ta adugana da Mario ke Lina. Umalin mangadug ke dida te umeumeh ama dan mungngunuh payoda. Hi inada ya umeumen muntuttudu. Ya da Tito ke Mary ya ume dah iskul. Hi apu dan hi Malayyu ya pimpinhod nan adugan da Mario ke Lina. Ya maan-anla bo te wadah Blackie an kaay-ayyam Mario.

1. Nganey ngadan apun da Tito ke Mary?
2. Nganey at-attona?
3. Dahdiy kaay-ayyam Mario?

Ang Kanilang Lola

Araw-araw pumupunta si Lola Malayyu sa bahay nina Tito at Mary para alaḡaan sina Mario at Lina. Pumupunta siyang mag-alaga dahil ang kanilang ama ay nagtatrabaho sa bukid. Ang kanilang ina naman ay nagtuturo. At sina Tito at Mary ay pumapasok sa paaralan. Gustong-gusto ni Lola Malayyu na alagaan sina Mario at Lina. At natutuwa din siya dahil nandoon si Blackie na kalaro ni Mario.

1. Anong pangalan ng lola nina Tito at Mary?
2. Anong ginagawa niya?
- 3 Kanino nakikipaglaro si Mario?

Their Grandmother

Every day their grandmother Malayyu comes to Tito and Mary's house to take care of Mario and Lina. She comes to take care of them because their father goes to work in their fields. Their mother goes to teach school. Tito and Mary go to school. Grandmother Malayyu likes to take care of Mario and Lina. She is happy because Mario has Blackie to play with.

1. What is Tito's and Mary's grandmother's name?
2. What does she do?
3. Who does Mario play with?

Hay Gayyum Mario

Hi Mario ya waday gayyum na. Hay ngadan nan gayyum na ya hi John. Opat damdamay toona. Kabigabigat on umalih balen da Mario. Umannali an makiay-ayyam ke Mario.

Maan-anlah apu Malayyu an umannalih John an makiay-ayyam ke Mario. Takon hi Mario ya maan-anla damdama. Dida ke John ya pinpinhod dan makiay-ayyam ke Blackie. Deket makiay-ayyam da John ke Mario ke Blackie ya gumanunggung. Man-uket gumunggung ya pimpinhod na didan makiay-ayyam ke hiya.

1. Dahdih John?
2. Danaay ena pakiay-ayyaman?
3. Tipet gumanunggung hi Blackie?

Ang Kaibigan ni Mario

May kaibigan si Mario. Ang kanyang pangalan ay John. Apat na taong gulang din siya. Pumupunta siya araw-araw sa bahay nina Mario para makipaglaro.

Natutuwa si Lola Malayyu dahil pumupunta doon si John para makipaglaro kay Mario. Natutuwa rin si Mario. Gustong-gusto nila ni John na makipaglaro kay Blackie. Kapag nakikipaglaro sina John at Mario ay tahol ng tahol si Blackie. Tumatahol siya dahil gusto niyang nakikipaglaro sila sa kaniya.

1. Sino si John?
2. Saan siya pumupunta para nakikipaglaro?
3. Bakit tumatahol si Blackie?

Mario's Friend

Mario has a friend. His friend's name is John. He is four years old too. He comes to Mario's house every day. He comes to play with Mario.

Grandmother Malayyu is happy that John comes to play with Mario. Mario is happy, too. He and John like to play with Blackie. When John and Mario play with Blackie, he barks and barks. He barks because he likes them to play with him.

1. Who is John?
2. Where does he go to play?
3. Why does Blackie bark?